

Η εκπαίδευση κατά τον Καποδίστρια

Δημήτριος Διαμαντής

Σχολικός Σύμβουλος Π.Ε. 1ης Εκπαιδευτικής Περιφέρειας Καρδίτσας,
Διδάκτωρ Παντείου Πανεπιστημίου

Η εκπαιδευτική πολιτική του Καποδίστρια αντικατόπτριζε τη νέα κοινωνική δομή και το νέο πολιτικό σύστημα που επιδίωκε να εγκαθιδρύσει στην Ελλάδα. Είχε μακροπρόθεσμους σκοπούς και στόχους και εντασσόταν στο ευρύτερο κυβερνητικό πρόγραμμα. Η παροχή ίσων ευκαιριών μόρφωσης σε όλους ανεξαιρέτως τους πολίτες θα οδηγούσε σταδιακά στην πολιτική ωριμότητα και τη χειραφέτησή τους. Το περιεχόμενο της διδασκαλίας των μαθημάτων προσανατολίστηκε προς την ελληνοχριστιανική παράδοση και δόθηκε ιδιαίτερη βαρύτητα στην εθνική διαπαιδαγώγηση, στη δημιουργία πολιτών-μελών εθνικού κράτους και στη σύζευξη θρησκείας και παιδείας, για την ανόρθωση του φρονήματος των πολιτών.¹ Στο διάταγμα διορισμού των δασκάλων και των επιτρόπων του Ορφανοτροφείου ο Καποδίστριας επισημαίνει: Να καταστήσετε τους μαθητές «μετόχους των αγαθών της ηθικής και χριστιανικής αγωγής και της υγιούς στοιχειώδους παιδείας».² Επίσης, σε επιστολή του προς τον έκτακτο επίτροπο Β. Σποράδων Αν. Λόντο είναι κατηγορηματικός για την ηθικοθρησκευτική αγωγή: «Μία πρέπει να είναι η αποστολή σας, η εξασφάλισης των δικαιωμάτων του ανθρώπου και η διά της παιδείας μόρφωσης των ηθών του, διά της οποίας θα αναδειχθή εις τον λοιπόν πεφωτισμένον κόσμον άξιος της ελευθερίας».³

Ο Κοκκώνης, στενός συνεργάτης του Καποδίστρια, επισημαίνει σε άρθρα του, που δημοσιεύονται στην εφημερίδα «Αιγιναία», ότι βασικός σκοπός της εκπαίδευσης είναι να γνωρίσει ο μαθητής, μέσα από τα προγράμματα εκπαίδευσης και τη διδασκαλία, «τα προς τον Θεόν, τα προς εαυτόν, τα προς τον πλησίον και τα προς την κοινωνίαν καθήκοντα», ώστε να γίνει «ευσεβέστερος Χριστιανός,

-
1. Πρασά, Αν.: *Εκπαιδευτική πολιτική, κατεύθυνση και προοπτικές*. Περιοδικό *Ιστορικά*, Ι. Καποδίστριας, ο δεσποτικός οραματιστής, τεύχ. 12, έκδ. Φωτοεκπαιδευτική Α.Ε., Αθήνα 2000, σελ. 44-45.
 2. Διάταγμα του Καποδίστρια διορισμού δασκάλων 12478/14-5-1829, στο *Δασκαλάκης*, Απ.: *Κείμενα-Πηγαί της Ιστορίας της Ελληνικής Επανάστασως*. Σειρά Τρίτη, Τα περί Παιδείας, τόμ. Α', Αθήνα 1968, σελ. 201-202.
 3. Καποδίστριας, Ι.: *Κείμενα. Ανθολόγηση Κ. Δαφνή*, έκδ. Ο.Ε.Δ.Β., Αθήνα 1976, σελ. 52.

καλύτερος υιός, σύζυγος, πατήρ, φίλος, πολίτης, συνετώτερος άρχων ...».⁴ Πιστεύοντας ότι η αγωγή έχει μεγαλύτερη αξία από τα πλούτη τονίζει ότι πρέπει «η κοινή ημών εκπαίδευσις να περιλάβη όλας τας αναγκαίας γνώσεις, αι οποίαι είναι χρήσιμα προς την παιδείαν, ευπορίαν και πολιτικήν ευτυχίαν του έθνους μας».⁵ Από την ορθή πολιτική και κοινωνική αγωγή εξαρτώνται «η ιδία ευτυχία εκάστου πολίτου και η κοινή ευδαιμονία όλης της πολιτείας».⁶ Προτείνει «να συστηθή διδασκαλία βιωφελής και χρησίμη εις πάσαν μίαν τάξιν των πολιτών», ώστε οι μαθητές «να εξέρχονται εις τον κόσμον εφωδιασμένοι με τας αναγκαioτάτας και εις την χρηστήν διαβίωσιν γνώσεις, και τας ωφελίμους εις το οποίον μέλλουν να δοθώσιν επάγγελμα. Διότι η παιδεία δεν ωφελεί ουδέ τον παιδευόμενον ιδίως, ουδέ την πολιτείαν κοινώς, αν δεν γίνεται καταλλήλως και αρμοζόντως εις την τάξιν και το επάγγελμα καθενός πολίτου».⁷ Και καταλήγει: «Εκ της τοιαύτης σπουδής, της κατά σκοπόν του ωφελίμου εις πάσαν κατάστασιν και τάξιν των πολιτών γινομένης, κρέμονται εξ ενός μέρους η ευπορία και το ευ είναι του καθενός ιδίως· εκ δε του ετέρου, η ευνομία, η δύναμις και η πλουσιότης της πολιτείας».⁸

Η εκπαιδευτική πολιτική του Καποδίστρια ήταν στραμμένη κυρίως στη στοιχειώδη εκπαίδευση και είχε ως προτεραιότητα τη στερέωση του δημόσιου σχολικού δικτύου. Η πολιτική αυτή καθόριζε σε μεγάλο βαθμό την κρατική αντίληψη, η οποία απηχούσε την ευρωπαϊκή πραγματικότητα.⁹ Ο Καποδίστριας ενδιαφέρεται η εκπαίδευση να διαδοθεί σε ολόκληρο το λαό χωρίς ταξικές διακρίσεις και κυρίως στους αγρότες, για τους οποίους έτρεφε ιδιαίτερη συμπάθεια. Επιδίωξή του είναι να ιδρυθούν αλληλοδιδασκτικά σχολεία σε όλες τις επαρχίες και, εάν είναι δυνατόν, και σε όλα τα χωριά.¹⁰ Γιατί, όπως υποστηρίζει και ο στενός συνεργάτης του Κοκκώνης, πρέπει τα παιδιά «των χωρικών μας να μην μένωσι και αυτά άμοιρα των μαθημάτων και της αναγνώσεως και γραφής, τα οποία είναι τα πρώτα βοηθήματα εις ανθρωπισμόν».¹¹

Ως εκπρόσωπος της «πεφωτισμένης δεσποτείας» ο Καποδίστριας «και μολονότι εμπνεόταν από την ιδέα της “λαϊκής διαπαιδαγώγησης” και πίστευε στην αξία του Η.Ι. Pestalozzi», στάθηκε αποφασιστικός παράγοντας όχι μόνο στην προτεραιότητα που έδωσε στη λαϊκή παιδεία με δωρεάν εκπαίδευση, αλλά και

4. *Η Αργιναία*, τόμ. Α', Αίγινα 15-3-1831, σελ. 2.

5. *Η Αργιναία*, τόμ. Δ', Αίγινα 15-7-1831, σελ. 154.

6. *Η Αργιναία*, τόμ. Ζ', Αίγινα 15-9-1831, σελ. 216-217.

7. *Η Αργιναία*, τόμ. ΣΤ', Αίγινα 15-8-1831, σελ. 182.

8. *Η Αργιναία*, τόμ. ΣΤ', Αίγινα 15-8-1831, σελ. 183.

9. Ζαμπέτα, Εύη: *Η εκπαιδευτική πολιτική στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση 1974-1989*. Εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα 1994, σελ. 104-105.

10. Μαυροσκούφης, Δ.: *Εκπαίδευση και εκπαιδευτική πολιτική στην Ελλάδα 1821-1832*. Εκδ. Εννάλειο Κληροδότημα, Θεσσαλονίκη 1996, σελ. 127.

11. *Η Αργιναία*, τόμ. Α', Αίγινα 15-3-1831, σελ. 4.

στην αντιμετώπιση των αντίξωων δυσχερειών που επικρατούσαν την εποχή αυτή στην εκπαίδευση και την κοινωνία.¹² Ο Κυβερνήτης δείχνει ένα ξεχωριστό ενδιαφέρον για την οργάνωση και την ανάπτυξη της δημόσιας εκπαίδευσης και ιδιαίτερα της δημοτικής,¹³ την οποία θεωρούσε τον ακρογωνιαίο λίθο της ανοικοδόμησης ενός σύγχρονου και κυρίως φιλολαϊκού εκπαιδευτικού συστήματος.¹⁴ «Φιλοδοξία του ήταν να εξασφαλίσει μαζική και δωρεάν βασική μόρφωση στο λαό».¹⁵ Η προτεραιότητα που επέδειξε στην οργάνωση της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης βρισκόταν σε άμεση συνάφεια με τις ελληνικές συνθήκες της εποχής. Σύμφωνα με τις παιδαγωγικές του αντιλήψεις, οι νέοι έπρεπε πρώτα να αποκτήσουν τις εγκύκλιες γνώσεις και στη συνέχεια να σπουδάσουν επιστήμες και να μάθουν τέχνες.¹⁶ Πίστευε ότι ο λαός μας, που στην πλειοψηφία του ήταν αναλφάβητος, τότε μόνο θα προόδευε, αν κατόρθωνε να αποκτήσει μια καλή στοιχειώδη εκπαίδευση και στη συνέχεια ένα επάγγελμα που θα τον βοηθούσε να ζήσει. Γι' αυτό η στοιχειώδης εκπαίδευση ήταν υποχρεωτική για όλους τους μαθητές.¹⁷

Το ενδιαφέρον της πολιτείας στρεφόταν όχι σε μεμονωμένους τομείς της σχολικής δραστηριότητας αλλά στη συνολική διάσταση του σχολείου, την αναφερόμενη στις μαθησιακές δραστηριότητες, τη διοικητική οργάνωση, το περιβάλλον, τον προγραμματισμό, τους εκπαιδευτικούς και εκπαιδευόμενους, τα βιβλία και τα προγράμματα διδασκαλίας. Με τη θέσπιση νομικού πλαισίου προώθησε την αγωγή, τη μόρφωση και την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών λειτουργών.¹⁸

Ο κρατικός εκπαιδευτικός προγραμματισμός κατά τον Κυβερνήτη δεν αφορούσε μόνο τη σπουδάζουσα νεολαία αλλά και τους ενήλικες. Οι νέοι διαπαιδαγωγούνταν με τη φοίτηση στα σχολεία, παρακολουθώντας τα εκπαιδευτικά προγράμματα, ενώ οι ενήλικες στο χώρο εργασίας.¹⁹

Η πατερνалиστική πολιτική του Καποδίστρια προσέδωσε στην εκπαίδευση χαρακτήρα έντονα φιλανθρωπικό και σωφρονιστικό.²⁰ Η πολιτεία, μέσα από την εκπαίδευση, δείχνει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη διαδικασία της κοινωνικής ένταξης των νέων, την προετοιμασία τους για την αγορά εργασίας και την ανάληψη

12. Κανάκης, Ι.: *Η εσωτερική οργάνωση και λειτουργία του νεοελληνικού δημοτικού σχολείου*. Εκδ. Γρηγόρης, Αθήνα 1995, σελ. 12.

13. Μπουζάκης, Σ.: *Νεοελληνική Εκπαίδευση (1821-1985)*. Εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1994, σελ. 40.

14. Χατζηστεφανίδης, Θ.: *Ιστορία της Νοελληνικής Εκπαίδευσης (1821-1986)*. Εκδ. Παπαδήμα, Αθήνα 1990, σελ. 45.

15. Κανάκης, Ι.: ό.π., σελ. 330.

16. Δασκαλάκης, Απ.: ό.π., σελ. 242-243.

17. Κούκου, Ε.: *Η παιδεία από το 1828 ως το 1831. Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τόμ. ΙΒ'. Έκδ. Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1975, σελ. 589.

18. Μπαμπούνης, Χ.: *Η εκπαίδευση κατά την Καποδιστριακή περίοδο. Διοικητική οργάνωση και εκπαιδευτική λειτουργία*. Εκδ. Σύλλογος προς Διάδοσιν Ωφελίμων Βιβλίων, Αθήνα 1999, σελ. 122.

19. Ό.π., σελ. 122.

20. Δημαράς, Α.: *Η μεταρρύθμιση που δεν έγινε*. τόμ. Α'. Εκδ. Ερμής, Αθήνα 1990, σελ. κζ'.

21. Μπαμπούνης, Χ.: ό.π., σελ. 122.

κοινωνικών ρόλων.²¹ Γι' αυτό το εκπαιδευτικό σύστημα ήταν δομημένο με οριζόντια (γενική και επαγγελματική) και κάθετη (Δημοτικό-Γυμνάσιο) κατεύθυνση.²²

Το εκπαιδευτικό του πρόγραμμα ο Καποδίστριας το στήριξε στην πραγματικότητα της εποχής του και την ελληνική, πάντοτε στο ευρύτερο πλαίσιο της εσωτερικής του πολιτικής.²³ Η εκπαιδευτική πολιτική που ακολούθησε διατυπώνεται στο διάγγελμα που απεύθυνε στη Δ' Εθνική Συνέλευση, στις 30 Ιουλίου 1829.²⁴ Στόχος του ήταν να ενισχύσει τα αλληλοδιδασκτικά σχολεία, να συστήσει «σχολεία τυπικά» και παράλληλα να ιδρύσει «σχολεία ανωτέρας τάξεως διά τους νέους έλληνας, τόσον τους αφιερωθησομένους εις τα εκκλησιαστικά, όσο και εις τους μέλλοντας να υπηρετήσουν την πατρίδα, εις τα πολιτικά ή να διατρέξουν το στάδιον των επιστημών, των τεχνών και της φιλολογίας».²⁵

Επηρεασμένος από τις παιδαγωγικές αρχές του Pestalozzi, συγκεντρώνει την προσπάθειά του στη στοιχειώδη εκπαίδευση με επαγγελματική προοπτική. Πίστευε ότι το βάθρο πάνω στο οποίο θα έπρεπε να στηρίξει την εκπαιδευτική του πολιτική είναι η σχέση εκπαίδευσης-παραγωγής.²⁶ Για την ομοιογενή οργάνωση της λαϊκής παιδείας σε μία ενιαία μεθοδολογική αρχή επιλέχθηκε η αλληλοδιδασκτική μέθοδος, που είχε εισηγηθεί η «επί της προπαιδείας» επιτροπή. Πρωταρχικός του στόχος ήταν η οργάνωση της παιδείας και η εκπόνηση γενικού εκπαιδευτικού προγράμματος.²⁷

Σύμφωνα με την αλληλοδιδασκτική μέθοδο, ο μοναδικός δάσκαλος του αλληλοδιδασκτικού σχολείου δίδασκε συγχρόνως όλους τους μαθητές, με τη βοήθεια των «πρωτόσχολων», οι οποίοι επιλέγονταν από τον ίδιο με τη βοήθεια των μαθητών της τάξης ή του σχολείου, και έπρεπε να διακρίνονται για την ικανότητα να διευθύνουν τους συμμαθητές τους, την επίδοση στα μαθήματα και τη διαγωγή τους.²⁸ Οι πρωτόσχολοι αντί για διδακτικά βιβλία είχαν πίνακες κρεμασμένους στους τοίχους, που πάνω τους ήταν γραμμένα κείμενα από διάφορα μαθήματα. Αναλάμβαναν την υπαγόρευση των μαθημάτων και ακόμα την ανάλυση και ερμηνεία των νέων γνωστικών εννοιών.²⁹ Ο δάσκαλος που είχε το ρόλο του γε-

22. Δημαράς, Α.: ό.π., σελ. κζ'.

23. Πετρίδης, Π.: *Νεοελληνική Πολιτική Ιστορία 1828-1834*, τόμ. Α', τεύχ. 1. Εκδ. Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη 1985, σελ. 56-59.

24. Δασκαλάκης, Απ.: ό.π., σελ. 242-243.

25. Κούκου, Ελ.: ό.π., σελ. 590.

26. Κοντονή, Α.: *Το νέο Ελληνικό σχολείο και ο πολιτικός ρόλος των παιδαγωγικών συστημάτων*. Εκδ. Κριτική Α.Ε., Αθήνα 1997, σελ. 22.

27. Κανάκης, Ι.: ό.π., σελ. 21-22 και Καλαφάτη, Ελ.: *Τα σχολικά κτίρια της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης 1821-1929. Από τις προδιαγραφές στον προγραμματισμό*. Εκδ. Ιστορικό Αρχείο Ελληνικής Νεολαίας, Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, Αθήνα 1988, σελ. 45-48.

28. Κανάκης, Ι.: ό.π., σελ. 32.

29. Ό.π., σελ. 37-42. Πρβλ. Φωτεινόπουλος, Θ.: *Αλληλοδιδασκτική μέθοδος. Μεγάλη Παιδαγωγική Εγκυκλοπαίδεια*, Ελληνικά Γράμματα-Herder, τόμ. 1ος. Εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1967, σελ. 142-143.

νικού ρυθμιστή της σχολικής ζωής περιοριζόταν σε καθήκοντα συνοπτικής ενημέρωσης των πρωτόσχολων για τα μαθήματα που θα δίδασκαν, επιτήρησης και εξέτασης των μαθητών, διδάσκοντας ελάχιστα σε εξαιρετικές περιπτώσεις.³⁰ Κατά τη διδασκαλία επικρατούσε σιγή, όχι μόνο από την πλευρά των μαθητών αλλά και από την πλευρά του δασκάλου. «Ας μη στοχάζεται ο διδάσκαλος ότι πρέπει να λαλή πολύ ή να φωνάξη μεγαλοφώνως, διά να σιγήσωσιν οι μαθηταί του ... πρέπει οι λόγοι του διδασκάλου να ήναι σπάνιοι· τότε λαλών, ακούεται ... Διά της επιμόνου διατηρήσεως της σιωπής θέλει έχει τις και σχολείον εύτακτον. Περιπλέον αύτη είναι ο ουσιώδης κανών εις εν σχολείον ...».³¹

Το αλληλοδιδασκτικό σχολείο ήθελε το δάσκαλο «δραστικόν, προικισμένον με χαρακτηήρος ευστάθειαν, αγαπώντα την ευταξίαν, αφοσιωμένον εις το επάγγελμά του, το οποίον πρέπει να εναγκαλισθή κατά τινα ιδίαν κλίσιν προς αυτό. Πρέπει να ευχαριστήται να ήναι αναμέσον των παιδίων, και να καταδέχεται να συγκαταβαίνει χάριν αυτών και εις τα παραμικρά πράγματα. Αν δεν έχη τα προτερήματα ταύτα, ας έμβη εις κανέν άλλο στάδιο· εις το διδασκαλικόν δεν θέλει κάμει κανέν όφελος».³²

Έξι ήταν τα κύρια μαθήματα στη στοιχειώδη εκπαίδευση: γραφή, ανάγνωση, αριθμητική, γραμματική, χριστιανική διδασκαλία και γραμμική ιχνογραφία.³³

Η Κυβέρνηση εκτός από τους πίνακες ανάγνωσης έδειξε ζωνρό ενδιαφέρον για τη σύνταξη και μετάφραση βασικών βιβλίων για τα αλληλοδιδασκτικά σχολεία. Ο Νικητόπουλος παρουσίασε στην επιτροπή τη γραμματική του και την περιήληψη του ιερού Ευαγγελίου. Στο Εθνικό Τυπογραφείο της Αίγινας τυπώνονται τρία τεύχη θρησκευτικής αγωγής με τον τίτλο «Χριστιανικής διδασκαλίας μάθημα», τα οποία περιλάμβαναν το προσευχητάριο, τη σύνοψη ιερής Ιστορίας και τη σύνοψη ιερής κατήχησης. Το Καλοκαίρι του 1831 εκτυπώθηκε η «Διδασκαλία της γραμμικής ιχνογραφίας». Επειδή όμως τα βιβλία αυτά δεν κάλυπταν τις ανάγκες των αλληλοδιδασκτικών σχολείων, η κυβέρνηση προχώρησε στην αγορά και άλλων βιβλίων ιδιωτικών εκδόσεων. Σπουδαιότερη όμως πηγή συγκέντρωσης βιβλίων αποτέλεσαν οι δωρεές από διάφορες πηγές και ιδίως από συνεργάτες και φίλους του Καποδίστρια, όπως οι αδελφοί Ζωσιμά, ο Παν. Κοδρικάς, ο Χριστόφ. Σακελλάριος, ο Ν. Βάμβας, ο Π. Δάρβαρης, ο Ν. Δούκας, ο Κ. Οικονόμου κ.ά. Τα βιβλία αυτά συγκεντρώθηκαν στη βιβλιοθήκη του Ορφανοτροφείου, όπου μέσω του εφόρου της και της γραμματείας αποστέλλονταν στα αλληλοδιδασκτικά σχολεία.³⁴

Οι δάσκαλοι των αλληλοδιδασκτικών σχολείων, ανάλογα με τις γνώσεις που

30. Κανάκης, Ι.: ό.π., σελ. 50.

31. Κοκκώνης, Ι.: *Εγχειρίδιον διά τα αλληλοδιδασκτικά σχολεία ή οδηγός της αλληλοδιδασκτικής μεθόδου υπό Σαραζίνου*. Εν τη Εθνική Τυπογραφία, Εν Αιγίνη 1830, σελ. 107.

32. Κοκκώνης, Ι.: ό.π., σελ. 115.

33. Μπαμπούνης, Χ.: ό.π., σελ. 258.

34. Μαυροσκοΰφης, Δ.: ό.π., σελ. 238-247.

κατείχαν, διακρίνονταν σε τρεις βαθμούς: πρώτου, δεύτερου και τρίτου. Διορίζονταν από την Κυβέρνηση και ο μισθός τους ήταν ανάλογος με το βαθμό που κατείχαν.³⁵

Τη γενική εποπτεία των σχολείων ασκούσε η Γραμματεία «Επί των Εκκλησιαστικών και της Δημοσίου Εκπαιδεύσεως» και η «Επί της Προπαιδείας Επιτροπή». Εποπτεία, επίσης, ασκούσαν και τα κυβερνητικά όργανα, οι διοικητές και οι έκτακτοι επίτροποι των επαρχιών του Κράτους, καθώς και οι επιθεωρητές εκπαίδευσης, ενώ από τις τοπικές κοινωνίες οι επαρχιακές δημογεροντίες, οι σχολικές εφορίες, οι επιτροπές και άλλα έγκριτα πρόσωπα που διόριζε η Κυβέρνηση.³⁶

Ο Καποδίστριας έδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον και για τη μόρφωση της γυναίκας. Παρόλο που η πρόθεσή του και των συνεργατών του ήταν η συνεκπαίδευση των αγοριών και των κοριτσιών,³⁷ εντούτοις η φοίτηση των κοριτσιών σε μικτά σχολεία ήταν μικρή και σποραδική με εξαίρεση το σχολείο της Τήνου, όπου το 34% του μαθητικού δυναμικού ήταν κορίτσια.³⁸

Οι γονείς της εποχής αυτής και ιδιαίτερα της εύπορης τάξης έστελναν τα κορίτσια τους σε αμιγή ιδιωτικά αλληλοδιδασκικά σχολεία, τα Παρθεναγωγεία, ώστε να διαπαιδαγωγούνται, κατά την άποψή τους, απερίσπαστα. Την ίδρυση ιδιωτικών σχολείων νομικά στήριζε και το Σύνταγμα της Τροιζήνας, και ο Κυβερνήτης, όπως φαίνεται, δεν αντιδρούσε στη λειτουργία τους.³⁹

Σκοπός της γυναικείας εκπαίδευσης, κατά τους συνεργάτες του Καποδίστρια, ήταν «να δαμασθεί η παχυλή αμάθεια των κοριτσιών, χωρίς να αμφισβητηθεί η διαφοροποίηση των δύο φύλων, δεδομένου ότι δίνουν έμφαση στην οικιακή ευδαιμονία και στην αρετή, στη μητρότητα και στη γυναικεία φύση».⁴⁰

Ο Κυβερνήτης γνωρίζοντας την ελληνική πραγματικότητα έθεσε ως πρώτο στόχο την ίδρυση και λειτουργία σχολείων της πρωτοβάθμιας λαϊκής (δημοτικής) εκπαίδευσης, τα οποία θα βοηθούσαν το λαό να ανυψωθεί πνευματικά, ηθικά και βιοτικά,⁴¹ στις πολύ δύσκολες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες του νεοσύστατου ελληνικού κράτους. Παράλληλα, θα προχωρούσε σταδιακά, δημιουργώντας τις προϋποθέσεις και την υποδομή για την οργάνωση και επέκταση του εκπαιδευτικού οικοδομήματος μέχρι και την ανώτατη βαθμίδα, αφού, όπως είναι

35. Μπαμπούνης, Χ.: ό.π., σελ. 277-278.

36. Κούκου, Ε.: ό.π., σελ. 589-591. Πρβλ. Μπαμπούνης, Χ.: ό.π., σελ. 125-126 και 132-134.

37. Λαμπράκη-Παγανού, Αλ.: *Η εκπαίδευση των ελλήνων κατά την Οθωμανική περίοδο*. Αθήνα 1988, σελ. 63.

38. Σολομών, Ι.: *Εξουσία και τάξη στο νεοελληνικό σχολείο. Μια τυπολογία των σχολικών χώρων και πρακτικών 1820-1900*. Εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1992, σελ. 113-114.

39. Μπαμπούνης, Χ.: ό.π., σελ. 233.

40. Ό.π., σελ. 233.

41. Ευαγγελόπουλος, Σ.: *Ιστορία της Νεοελληνικής Εκπαίδευσης. Οργάνωση και Διοίκηση της Εκπαίδευσης*. Τεύχ. Α', Εκδ. Δανιά, Αθήνα 1989, σελ. 75.

42. Χατζηστεφανίδης, Θ.: ό.π., σελ. 47.

γνωστό, δεν έλειψαν οι προσπάθειές του για την ίδρυση Πανεπιστημίου στην Ηπειρωτική Ελλάδα.⁴² Είναι, εξάλλου, χαρακτηριστική η άποψη του Ν. Δραγούμη για την εκπαιδευτική φιλοσοφία του Καποδίστρια: «Την δημοτικήν αγωγήν θηρεύων δεν εθήρευνεν σκοπόν και τέρμα της όλης εκπαιδεύσεως, αλλ' ως προστοιχείωσιν εις ανωτέραν βαθμίδαν».⁴³ Ο πρόωρος όμως θάνατός του δεν του επέτρεψε να ολοκληρώσει το έργο του.

Επίλογος

Μετά την απελευθέρωση της Ελλάδας από τους Τούρκους, έπρεπε το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα να οργανωθεί από την αρχή. Ο Καποδίστριας έδειξε ζωηρό ενδιαφέρον για την εκπόνηση και σύνταξη ενός γενικού σχεδίου εκπαιδευτικού προγράμματος, ζητώντας συγχρόνως το ενδιαφέρον και τη βοήθεια των Ελλήνων για την πνευματική αναγέννηση του τόπου και τη μόρφωση των παιδιών τους. Η εκπαιδευτική του πολιτική αντικατόπτριζε τη νέα κοινωνική δομή και το νέο πολιτικό σύστημα που επιδίωκε να εγκαθιδρύσει στην Ελλάδα. Είχε μακροπρόθεσμους σκοπούς και στόχους και εντασσόταν στο ευρύτερο κυβερνητικό πρόγραμμα. Η παροχή ίσων ευκαιριών μάθησης σε όλους ανεξαιρέτως τους πολίτες θα οδηγούσε σταδιακά στην πολιτική ωριμότητα και τη χειραφέτησή τους. Το περιεχόμενο της διδασκαλίας των μαθημάτων προσανατολίστηκε προς την ελληνοχριστιανική παράδοση και δόθηκε ιδιαίτερη βαρύτητα στην εθνική διαπαιδαγώγηση, στη δημιουργία πολιτών μελών εθνικού Κράτους και στη σύζευξη θρησκείας και παιδείας για την ανόρθωση του φρονήματος των πολιτών. Ο Κυβερνήτης δείχνει ξεχωριστό ενδιαφέρον για την οργάνωση και την ανάπτυξη της δημόσιας εκπαίδευσης. Φιλοδοξία του ήταν να εξασφαλίσει μαζική και δωρεάν βασική μόρφωση στο λαό. Μέσα από την εκπαίδευση, στην οποία προσέδωσε χαρακτήρα έντονα φιλανθρωπικό και σωφρονιστικό, δείχνει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη διαδικασία της κοινωνικής ένταξης των νέων, την προετοιμασία τους για την αγορά εργασίας και την ανάληψη κοινωνικών ρόλων.

Βιβλιογραφία

- Δασκαλάκης, Απ.: *Κείμενα-Πηγαί της Ιστορίας της Ελληνικής Επανάστασεως*. Σειρά Τρίτη, Τα περί παιδείας, τόμ. Α', Αθήνα 1968.
- Δημαράς, Α.: *Η μεταρρύθμιση που δεν έγινε*, τόμ. Α', Εκδ. Ερμής, Αθήνα 1990.
- Διάταγμα του Καποδίστρια διορισμού δασκάλων 12478/14-5-1829, στο: Δασκαλάκης, Απ.: *Κείμενα-Πηγαί της Ιστορίας της Ελληνικής Επανάστασεως*. Σειρά Τρίτη, Τα περί Παιδείας, τόμ. Α', Αθήνα 1968.
- Δραγούμης, Ν.: *Ιστορικά αναμνήσεις*. Επιμ. Α. Αγγέλου, τόμ. Α', Αθήνα, Εκδ. Ερμής, 1973.

43. Δραγούμης, Ν.: *Ιστορικά αναμνήσεις*. Επιμ. Α. Αγγέλου, τόμ. Α', Εκδ. Ερμής, Αθήνα 1973, σελ. 157 κ.έ.

- Ευαγγελόπουλος, Σ.: *Ιστορία της Νεοελληνικής Εκπαίδευσης. Οργάνωση και Διοίκηση της Εκπαίδευσης*, τεύχ. Α', Εκδ. Δανά, Αθήνα 1989.
- Ζαμπέτα, Εύη: *Η εκπαιδευτική πολιτική στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση 1974-1989*. Εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα 1994.
- Η Αίγινα, τόμ. Α', Αίγινα 15-3-1831, τόμ. Δ', Αίγινα 15-7-1831, τόμ. Ζ', Αίγινα 15-9-1831, τόμ. ΣΤ', Αίγινα 15-8-1831, τόμ. ΣΤ', Αίγινα 15-8-1831.
- Κανάκης, Ι.: *Η εσωτερική οργάνωση και λειτουργία του νεοελληνικού δημοτικού σχολείου*. Εκδ. Γρηγόρης, Αθήνα 1995.
- Καλαφάτη, Ελ., *Τα σχολικά κτίρια της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης 1821-1929. Από τις προδιαγραφές στον προγραμματισμό*. Εκδ. Ιστορικό Αρχείο Ελληνικής Νεολαίας, Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, Αθήνα 1988.
- Καποδίστριας, Ι.: *Κείμενα. Ανθολόγηση Κ. Δαφνή*. Εκδ. Ο.Ε.Δ.Β., Αθήνα 1976.
- Κοκκώνης Ι.: *Εγχειρίδιον διά τα αλληλοδιδασκτικό σχολεία ή οδηγός της αλληλοδιδασκτικής μεθόδου υπό Σαραζίνου*. Εν τη Εθνική Τυπογραφία, Εν Αιγίνη 1830.
- Κοντονή, Α.: *Το νέο Ελληνικό σχολείο και ο πολιτικός ρόλος των παιδαγωγικών συστημάτων*. Εκδ. Κριτική Α.Ε., Αθήνα 1997.
- Κούκου, Ε.: *Η παιδεία από το 1828 ως το 1831. Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τόμ. ΙΒ', εκδ. Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1975.
- Λαμπράκη-Παγανού, Αλ.: *Η εκπαίδευση των ελληνίδων κατά την Οθωνική περίοδο*. Αθήνα 1988.
- Μαυροσκούφης, Δ.: *Εκπαίδευση και εκπαιδευτική πολιτική στην Ελλάδα 1821-1832*. Εκδ. Ενυάλειο Κληροδότημα, Θεσσαλονίκη 1996.
- Μπαμπούνης, Χ.: *Η εκπαίδευση κατά την Καποδιστριακή περίοδο. Διοικητική οργάνωση και εκπαιδευτική λειτουργία*. Εκδ. Σύλλογος προς Διάδοσιν Ωφελίμων Βιβλίων, Αθήνα 1999.
- Μπουζάκης, Σ.: *Νεοελληνική Εκπαίδευση (1821-1985)*. Εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1994.
- Πετρίδης, Π.: *Νεοελληνική Πολιτική Ιστορία 1828-1834*, τόμ. Α', τεύχ. 1, Εκδ. Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη 1985.
- Πρασά, Αν.: *Εκπαιδευτική πολιτική, κατεύθυνση και προοπτικές*. Περιοδικό *Ιστορικά*, Ι. Καποδίστριας, ο δεσποτικός οραματιστής, τεύχ. 12, Εκδ. Φωτοεκπαιδευτική Α.Ε., Αθήνα 2000.
- Σολομών, Ι.: *Εξουσία και τάξη στο νεοελληνικό σχολείο μια τυπολογία των σχολικών χώρων και πρακτικών 1820-1900*. Εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1992.
- Φωτεινόπουλος, Θ.: *Αλληλοδιδασκτική μέθοδος. Μεγάλη Παιδαγωγική Εγκυκλοπαίδεια*, Ελληνικά Γράμματα-HERDER, τόμ. 1ος, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1967.
- Χατζηστεφανίδης, Θ.: *Ιστορία της Νεοελληνικής Εκπαίδευσης (1821-1986)*. Εκδ. Παπαδήμα, Αθήνα 1990.